

ПОДАТКОВА СИСТЕМА ЯК КЛЮЧОВИЙ ФАКТОР СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ДЕРЖАВИ

Уманський національний університет садівництва

Анотація. Розглянуто сутність соціально-економічного розвитку держави та фактори впливу на нього. Зауважено на визначальній ролі податкової системи та на її цілей у досягненні пріоритетів соціально-економічного розвитку. Розглянуто наслідки оподаткування в контексті основних маркерів регулювання соціальних та економічних результатів.

Ключові слова: податкова система; соціальні цілі; економічний розвиток; поведінкові критерії; фіскалізація економіки.

TAX SYSTEM AS A KEY FACTOR OF SOCIO-ECONOMIC DEVELOPMENT OF UKRAINE

Abstract. The essence of social and economic development of the state and factors of influence on it are considered. It is noted on the decisive role of the tax system and its goals in achieving the priorities of socio-economic development. The consequences of taxation in the context of the main markers of regulation of social and economic results are considered.

Keywords: tax system; social goals; economical development; behavioral criteria; fiscalization of the economy.

Соціально-економічний розвиток держави є поняттям багатогранним і багатовекторним. Однак, незважаючи на очікувану множинність результатів функціонування даного показника, поєднання соціальної й економічної складових у різних типах економіки, на окремих етапах їх розвитку, можуть або взаємодіяти, доповнюючи одна одну, або виступати в супротиві. Останнє спостерігається в економіках перехідного типу, до якої відноситься й економіка України. Відтак важливо з'ясувати, які саме фактори визначальним чином впливають на соціально-економічний розвиток і здатні його оптимізувати чи навпаки – погіршити.

Узагальнено зосереджуючись на чинниках впливу на соціально-економічний розвиток держави, слід зауважити, що, окрім визначених соціальних й економічних, активними складовими є також організаційні та психолого-соціологічні (поведінкові) аспекти. При цьому кожна з груп перебуває у тісній взаємодії і взаємозалежності з іншими (рис. 1).

Рис. 1. Групи факторів впливу на соціально-економічний розвиток держави

Виходячи з рис. 1, маємо чотири групи факторів впливу на очікувані результати соціально-економічного розвитку держави, який має на меті досягнення соціальних цілей за рахунок сталої

розбудови фінансово-економічного середовища на основі автентичних правових, організаційних і методологічних критерії, що ґрунтуються на поведінкових аспектах населення країни.

Таким чином, до групи соціальних факторів слід віднести демографічну ситуацію, людський капітал, заощадження, пропозицію робочої сили [1, С. 70–72]. Чинники фінансово-економічного плану – це приріст реального національного доходу та ВВП, збільшення обсягів національного доходу та ВВП на душу населення, обсяги споживання та заощаджень, стан, оновлення й інноваційність засобів виробництва, наявність та ефективність використання природних ресурсів, збалансування державних доходів і видатків, фіскалізація економіки тощо [2]. До групи поведінкових варто включити звички, традиції та культуру населення, суспільну свідомість і рівень психологічної та соціальної напруги в суспільстві. Вплив правових аспектів відбувається за рахунок формування й імплементації законодавчих норм, що враховують автентичні особливості держави, її економічний розвиток і стратегічні цілі. Організаційні умови передбачають функціонування ефективного державного апарату та виконавчих органів, а методологічні фактори впливають з формування науково обґрунтованої інституційної складової.

З контексту наведених факторів впливу, зосередимо увагу на такому явищі, як рівень фіскалізації економіки та його базису – податковій системі. Оскільки податкова система є невід’ємним атрибутом будь-якого державного формування, саме вона, у сукупності з елементами та механізмами реалізації, здатна втілювати відповідні державні пріоритети та мати або фіскальний, або економічний вектори провадження. При цьому тривале превалювання фіскальних цілей перетворює податки та податкову систему в гальмо соціально-економічного розвитку та стимулює зростання тіньового сектору економіки й кризових явищ, за яких соціальні цілі втрачають актуальність в силу виникнення кризових явищ в економіці.

Водночас ефективна реалізація податкової системи у соціальному векторі не лише характеризується позитивними тенденціями серед платників, а й унаочнюється у зростанні рівня податкової свідомості, підвищенні добробуту та платоспроможності населення тощо. Однак передує таким наслідкам чіткий і зважений підхід, насамперед – у збалансуванні державних доходів і витрат, а також встановлення обґрунтованих і дієвих соціальних норм і показників, таких як мінімальна заробітна плата, прожитковий мінімум, неоподатковуваний мінімум тощо. «соціальні норми відіграють роль евристиків, що пом’якшують реакцію платників податків на інструментальні стимули, ... такі як податкова ставка, ... та знижують рівень ухилення від сплати податків» [3].

Відтак присутність податків у всіх сферах діяльності національного господарства сприяє перерозподілу доходів і прибутків і регулює їхню діяльність. Зокрема, високі ставки податків, мала кількість податкових пільг і необґрунтовано розширена база оподаткування сприяють зниженню обсягів виробництва та доходів і прибутків й інвестиційної привабливості, що провокує зниження інтенсивності й інноваційності виробництва. Насідком стає зниження рівня доходів бюджетів різних рівнів, спад рівня доходів і платоспроможності населення, недофінансування ключових соціальних галузей, зокрема охорони здоров’я й освіти. Окремо відбувається зменшення довіри населення до держави та зниження рівня його фінансової освіченості, культури й економічних свобод.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Магдич А.С. Вплив соціальних факторів на економічне зростання: вітчизняний аспект. Економічний нобелівський вісник. 2015. № 1 (8). С. 68–78.
2. Клименюк О.М. Вплив виробничих факторів та економічних відносин на соціально-економічний розвиток. Ефективна економіка. 2014. № 12. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3630> (дата звернення 10.02.2021)
3. Górecki, M.A., Letki, N. Social Norms Moderate the Effect of Tax System on Tax Evasion: Evidence from a Large-Scale Survey Experiment. J Bus Ethics (2020). <https://doi.org/10.1007/s10551-020-04502-8> (дата звернення 15.02.2021)

Barabash Lesya Vitaliivna, к. е. н., доцент, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування, Уманський національний університет садівництва, м. Умань, e-mail: Lesly-z@ukr.net.

Barabash Lesya Vitaliivna, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Finance, Banking and Insurance, Uman National University of Horticulture, Uman, e-mail: Lesly-z@ukr.net.